

Zarándokturizmus Csehországban

Mgr. Andrea Alves de Carvalho
Olga Jankovcová
ULTREIA, z.s.
www.ultreia.cz

(Gépi fordítás az eredetiről)

Bevezetés

Jelenleg Európában a zarándoklatok és zarándokturizmus szó szerinti jelenséggé váltak. Ebben a trendben Csehország is részt vesz, amely az Kathpress ügynökség szerint a világ harmadik legateistább állama Japán és Kína után. Csehország azonban keresztény kulturális és vallási hagyományokkal rendelkező ország, amelyhez jelenleg nemcsak hívők, hanem ateisták és úgynevezett "tisztátalanok" is kapcsolódnak, akik a természetfeletti létezésében hisznek, de nincs hitük egy konkrét istenben.

Történelmi áttekintés

Bár világszerte szinte minden kultúrában bizonyított a zarándoklatok létezése, és az emberek ősidők óta utaztak szent helyekre, hogy imádkozzanak szent tárgyakhoz, természeti formákhoz, szobrokhoz vagy képekhez, hazánk területén főként a keresztény hagyományokhoz kapcsolódó helyekkel azonosítjuk magunkat leginkább. A jelenlegi Csehország a korai középkorban szláv fejedelemség volt, részben a Nagy Morvaország keresztény hagyományaihoz kapcsolódva. Ez a keleti kereszténységre való orientáció később ír missziókkal változott, amelyek Németországon keresztül érkeztek Csehországba (Sommer, Třeštík, Žemlička, 2009).

Az ókori idők végén a keresztény zarándokok fő céljai elsősorban a Szentföld és az apostolok és vértanúk sírjai voltak. Fokozatosan azonban a helyzet megváltozott, és egyre több hívő keresett más zarándokhelyeket, különösen azokat, amelyek nemzeti szentekkel voltak kapcsolatosak, mint például Szent Patrik az íreknek, Szent Bonifác a németeknek, Szent Olaf a norvégoknak, Szent István a magyaroknak és Szent Václav a cseheknek (Ohler, 2000).

A cseh fejedelmek eredetileg a szláv mitológiára építettek, mivel korai középkori államuk közvetlenül a törzsi állam formájából származott. Ezeknek a mitológiáknak része volt nemcsak a régi szláv állam, amely az "idők kezdetén" minden szláv államét alkotta, hanem a szlávok bejövetele Csehországba a népvándorlás idején. Ezen mitológiákra épült a Boleslaw-háznak létrejövő állam. Körülbelül a 10. században ezt a mitológiát módosították és a Premyslida hercegség helyi helyszíneivel összekapcsolták. Prága keresztény központtá vált az államban, és a Ríp-hegy a föld ősbibb pogány központjává vált. A Chlumec-i csata (1126) után Spytihněv I. a rípi rotundát átépítette és újra szentelte Szent Adalberthoz. Az ország így mindkét földi szentjével, Prága Szent Václávával és Ríp Szent Adalberthoz, volt védelmezve (Sommer, Třeštík, Žemlička, 2009).

Az ország keresztényesítésével párhuzamosan kolostorok alapítására került sor, először a bencés rend, később a ciszterci, domonkos és más rendek. Az alapítók kezdetben uralkodók

vagy családtagjaik voltak. A legrégebbi dokumentált kolostor a Szent György-templom mellett, Boleslav I. hercegnő és apja, Mlada által alapították a 10. század 70-es éveiben Prága várában (Sommer, Třeštík, Žemlička, 2009).

A kolostorok többsége kórházi részt is magában foglalt, amely nemcsak a betegek, hanem a zarándokok számára is szállást biztosított. Minden kereszténytől követelték, hogy szeresse a jövevényt, mint a sajátját. Ez a követelmény főként a kolostorokra vonatkozott. Nehéz volt azonban betartani, mert gyakran a zarándokok száma meghaladta a kolostor kapacitását. Egy példa a bencés kolostor, amely már a korai középkor óta menedéket nyújtott a Csehországban, a prágai Břevnovban. Jelenleg a prágai negyed és egy nagy lakótelep veszi körül, de régen a Bělohorská utca ősi kereskedelmi útvonalként szolgált Prágából Nyugat-Csehországba, és ezen az útvonalon haladt el a bencés kolostor és a kis Břevnov falu (Ohler, 2000).

Az őrzői gondoskodás szükségessé tette a lovagrendek létrehozását. Cseh területeken ma is működik a Szuzéni Máltai Lovagrend, melynek székhelye Prága Malá Stranáján található. A rend eredetileg Szent János Rendként alakult meg, melynek küldetése a zarándokok védelme és gondozása volt a Szentföldre. A lovagrendi lovagok szállóhelyeket építettek a zarándokutak mentén, és Cseh területeken kommandó rendszert hoztak létre, amely biztosította az útvonalat Zittautól egészen a határig terjedő Šumava erdőig. Napjainkban még mindig csodálhatjuk Prága korai gótikus Érsektemplomát a Pálosok barokk épületével, vagy a gótikus kommandót Strakonice-ban és a cseh Dubu-i kommandó gótikus belső tereinek maradványait (Ježková, 2013).

A szállás másik változata azonban a fogadók voltak, melyek nem számítottak biztonságosnak. Itt fenyegetett a rablás veszélye, sőt néha a zarándok életének veszélyeztetése, ami a halálos bűnök közül valamelyikkel (Ohler, 2000).

A késői gótika idején elkezdődött a Mária kultusz fejlődése, főként Václav II. és Károly IV. uralkodásának támogatásával. Ebből az időszakból számos Mária-szobor és festmény maradt fenn. A 15. században helyi Mária zarándokhelyek jöttek létre, például Kájovban, Kadanban, Bohosudovban vagy Vranovban Brnónál. Ez a zarándok hagyomány, elérhetősége miatt kiszorította a Santiagó-i, Jeruzsálemi vagy Római távoli zarándoklatok hagyományát. A 15. század a reformáció hatásával és a zarándoklatok elutasításával járt. A zarándoklatok szempontjából a helyzet romlott és a 16. században csökkent, egyes területeken ez a hagyomány teljesen megszűnt (Kumr, 2017).

A zarándoklatok fellendülése a cseh területek rekatolizációja és a barokk stílus elterjedése idején következett be. Az korai barokk rövid időszakát követően, mely Cseh területeken nemcsak időben, hanem Albrecht von Wallenstein prágai és Jičín-i tevékenységeivel korlátozott volt, hosszú 30 éves háború (1618-1648) következett. Ez idő alatt minden kulturális tevékenység leállt. A nagy architektúra, kultúra és vallási tevékenységek fellendülése csak a 17. század közepén következett be. Habár a császári udvar végleg elhagyta Prágát, az országos katolikus főnemesség aktivizálódott, amely gazdagodott a háború következményeként. Fontos befektetővé vált a római katolikus egyház is, különösen a Jézus Társasága, a jezsuita rend. Ebben az időben hatalmas expanziója volt, növekedett vagyonuk, befolyásuk és dominanciájuk, különösen az oktatás terén (Dvořáček, 2022).

Ezt az időszakot (17. és 18. század) a zarándoklatok aranykorának is nevezik. Hatalmas volt Mária tisztelete, de nőtt a cseh földi szentek népszerűsége is, például nőtt a zarándoklatok népszerűsége Stará Boleslavba Szent Václavhoz. Ebben az időben megtörtént a meglévő

zarándok templomok felújítása és új templomok építése. Hatalmas zarándokhelyek épültek, a tervekben nemcsak a szentélyre, hanem a zarándokok számára kialakított helyekre is gondoltak. A Cseh Köztársaság legtöbb zarándokhelye a mai napig e barokk formájában fennmaradt.

A barokk építészek sokat tettek az adott objektumok tájképi beillesztéséért. A Cseh tájak „Mária táj”-á váltak, tele vannak templomokkal, kápolnákkal, keresztel jelzett fákkal, nagy figyelmet fordítanak a gyógyvízforrásokra és kutakra. Az elérési utak a fontosabb zarándokhelyekhez nyitott kápolnákkal és fák által szegélyezettek. Az utak mentén és a kereszteződésekben Isten keresztjeit állították, hogy ne csak Isten jelenlétét emlékeztessék a zarándokra, hanem útmutató és tájékozási pontként is szolgáljanak az úton. A zarándoklatok akkoriban tömeges eseménnyé váltak, melyek nem ismerték a határokat, és amelyeket a alattvalók és a nemesek is látogattak. Az emberek szent képeket, üvegre festett képeket, rózsafüzéreket és imakönyveket hoztak haza emlékül a zarándoklatokról. Lelkileg ez nekik lelki tisztulás és gondjainak megszabadulása volt. Ezek a zarándoklatok nemcsak vallási szempontból voltak fontosak, hanem nagy kulturális és hazafias jelentőségük is volt.

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a felvilágosodás idején, Mária Terézia és József II. uralkodása alatt a tudomány és technika fejlődése miatt a szent maradványok tisztelete és a zarándoklatok kezdtek feltűnni elmaradottnak és sötétnek a modern tudomány szempontjából. Cseh területeken József II. császár korlátozta leginkább a zarándoklatokat és a népi vallási megnyilvánulásokat. Főként az egyház befolyását és autoritását igyekezett visszaszorítani, rendeletei nemcsak a zarándoklatokat korlátozták, hanem kolostorokat is feloszlattak és vagyonukat elkobozták.

A 19. század során és a 20. század első felében továbbra is fennmaradtak a zarándoklati hagyományok, de a 1948-as kommunista hatalomátvétel után teljesen eltűntek. A kommunista rezsim alapos tisztogatásokat hajtott végre, és minden olyan embert és intézményt likvidált, amelyeket fenyegetésnek tartott. Ezek közé tartozott az egyház is, különösen a katolikus egyház. Az ötvenes években a "K" akció keretében drasztikus volt a kolostori élet felszámolása. Egyidejűleg a Szudéták kitelepítése is történt, és az elhagyott területeket a csehszlovák hadsereg használta katonai gyakorlatok céljára. Néhány korábban gyakran látogatott kápolnából csak alapfalak maradtak, mások fokozatosan pusztultak el.

A 80-as években kezdett szerveződni a fiatal katolikus generáció, amely gyalogos zarándoklatokat szervezett például Prágától Stará Boleslavig. Ezeket a zarándoklatokat gyalog szervezték, hogy kikerüljék a totalitárius rendszer által a zarándokok közlekedésére kivetett korlátozásokat. Az ellenállás a totalitárius hatalom ellen tetőzött, amikor a zarándokok nyílt elégedetlenségüket fejezték ki 1985-ben Szent Metód emlékére szervezett 1100 éves ünnepeken Velehradon, II. János Pál pápa jelenlétében. Több tízezer hívő tiltakozott a zarándoklat vallási jellegének minimalizálása és annak kihasználása ellen a korabeli rezsim által (Kumr, 2017). Egy másik jelentős esemény az volt, amikor 1989. november 12-én Szent Anežka cseh szentet szentté avatták Rómában. II. János Pál pápát nem engedte be a csehszlovák hatalom, ezért a Vatikán kikötötte a zarándokok szabad kiutazását. Több mint tízezer ember indult útnak Rómába. Öt nappal később, 1989. november 17-én erőszakosan szétverték a diákok tüntetését, ami elindította a Bársonyos forradalmat (Hříděl, 2023).

Jelenlegi helyzet

A zarándokturizmus ma számos formában létezik, a helyi plébániák által szervezett zarándoklatoktól (helyi vagy híres zarándokhelyekre itthon és külföldön), az utazási irodák által szervezett zarándoklatokig, amelyek gondoskodnak a zarándok kényelméről (csomagok szállítása, szállások biztosítása, programtervezés), egészen az egyéni és csoportos zarándoklatokig (egyes szervezetek saját útvonalakon vezetik a zarándokcsoportokat).

Az egyik legnagyobb utazási iroda, amely zarándokutakat kínál a cseh piacon, a Poutní zájezdy, az Awertravel s.r.o. leányvállalata. Az utazások elsősorban Santiagóba, Lurdesbe és a Szent földre irányulnak. A résztvevők zarándokként utaznak, könnyű csomaggal, az összes egyéb csomagot az iroda szállítja, amely gondoskodik a szállásokról és az országba történő át- és visszaszállításról (www.poutnizajezdy.cz).

Csehország legrégebbi zarándokhelyei összekapcsolják két zarándokútvonalat: Blaník - Říp és Říp Blaník, amelyekről a Cesta Česka önkéntes egyesület gondoskodik. Az útvonalak olyan helyeket érintenek, amelyek a cseh területen található szláv szent helyekhez és a korai keresztény szentélyekhez kapcsolódnak a cseh állam kezdetéhez. Az egyesület nemcsak az útvonalakat jelöli meg és gondozza, hanem kiegészítő eseményeket is szervez, például éves zarándoklatot vagy nyári táborokat gyerekeknek (www.cestacesko.cz/cs/poutnicesty/).

A zarándoklatot régiók szintjén is támogatják, amelyek az elmúlt időkben együttműködést alakítottak ki az egyházak, a kulturális létesítmények és a zarándoklattal foglalkozó egyesületek között. Az utazást regionális weboldalakon keresztül aktívan népszerűsítik utazási javaslatok formájában, vagy úgynevezett desztinációk létrehozásával, vagyis olyan helyek kialakításával, ahol a regionális turisztikai irodák el akarják terelni az emberek érdeklődését a fokozottan kitett helyekről, és egyben új természeti és kulturális emlékeket kínálnak. Az egyik ilyen projekt a dél-csehországi Toulava desztináció, amely a Toulava zarándokútvonalat kínálja, amely a dél-csehországi régió három fontos zarándokhelyén, Klokoty-n, Milevsko-n és Bechyni-n keresztül vezet a távolsági útvonalak egyik változataként (www.jiznicechy.cz). /tipy-na-vylet/291 - zarándokút-vándorlás).

Egy másik fontos jelenlegi vállalkozás a zarándokútvonalak kialakítása egy adott szenthez, illetve a szent lakóhelyéhez kapcsolódóan. Ezek többnyire földi szentek, mint például Szent Vintíř vagy Sankt Gunther. Ebben a konkrét esetben a Cseh Köztársaság és Németország, különösen a Pilsen régió és Bajorország közötti határokon átnyúló együttműködésről van szó (Freistaat Bayern). Az útvonal kilenc szakaszból áll, három a Német Szövetségi Köztársaság területén, hat pedig a Cseh Köztársaság területén. Szent Vintíř mára a két nemzet közötti megbékélés szimbóluma lett élete során (www.turisturaj.cz/top-akce/vintirova-stezka).

Más európai országokkal való kapcsolatokat is kínálja a Zlín régió, amely turisztikai honlapján népszerűsíti az Európai Kulturális Ösvényt, vagy a Cirill Metodista Ösvényt. Ennek eredményeként jön létre a Putujeme határok nélküli önkéntes egyesület, a Cyril Metodista Ösvény a Zlín Régió adminisztrációjával. A cseh útvonal ugyanakkor része a nemzetközi Cirill és Metod útvonalnak, amely Törökországból a Balkánon és Közép-Európán keresztül Lengyelországba vezet (www.putujembezhranic.cz/, www.vychodni-morava.cz/kultura/).

Az Ulteia egyesület gondoskodik a csehországi Szent Jakab távolsági útvonalakról. Csehország a Szent Jakab útvonalak szempontjából tranzitország, a cseh utak pedig az ország északi felől csatlakoznak a német és lengyel útvonalakhoz, és délnyugaton hagyják el az országot Németországba és Dél-Csehországba, ill. Dél-Morvaországtól Ausztriáig. Az egyesület honlapján tájékozódhat az útvonalakról, szállásokról, kulturális emlékekről, hogy a zarándokok ezek szerint tervezhessék meg útjukat. Ugyanakkor a weboldal hivatkozásokat tartalmaz más európai

országok St. James útvonalaira. Az egyesület szervezett zárandoklatokat szervez, amelyekről a honlapján tájékoztat, és amelyre a lakosságból bárki jelentkezhet. Minden évben megszervezi a Zárandoktalálkozót, amely ismét nyitott minden érdeklődő számára. Az egyesület kapcsolatban áll és együttműködik más európai országok, különösen a szomszédos országok, elsősorban Németország és Lengyelország Szent Jakab egyesületeivel (www.ultreia.cz/).

További információforrás a csehországi vándorlás iránt érdeklődő zárandokok számára a Szent Ludmila egyesület honlapja, amely mártírhalálának 1100 éves évfordulója kapcsán jött létre. A Putování za kořeny weboldalon az egyesület összeállítást készített a fent említett egyesületek útvonalairól, valamint egy rövid Szent Ludmila útvonalról (www.putovanizakoreny.cz/chci-putovat).

A templomi emlékművekről és az egyházi turizmusról átfogó tájékoztatást nyújt a brünni egyházmegye által több régió által koordinált Church Tourism weboldal. Bár ez egy egyházi platform, a nagyközönség számára készült, és alacsony küszöbön működik. Információk vannak a zárandokhelyekről, szállásokról, zárandoklatok szervezéséről és egyéb tevékenységekről, például lelkigyakorlatokról. Az információ nem csak az egész Cseh Köztársaságra, hanem a környező országokra, elsősorban Lengyelországra és Ausztriára is vonatkozik (www.cirkevnuturistika.cz/).

Szinte minden zárandokút a Cseh Turisztikai Klub (KČT) jelzéseit követi, ahol mindegyiket saját szimbólum kíséri. Csehország nagy turisztikai hagyományokkal rendelkező ország, és a világ egyik legismertebb országa. A belső térben található kiváló jelzéseket a Mapy.cz alkalmazáson keresztül online is hasonlóan jó minőségű jelzések egészítik ki, ahol nemcsak az összes fent említett csehországi zárandokút, hanem a külföldi zárandokútvonalak is meg vannak jelölve.

A Cseh Köztársaság közlekedési infrastruktúrája viszonylag magas szinten áll. Azonban előre kell terveznie, és figyelembe kell vennie, hogy egyes területek, például a határhegységek nehezebben megközelíthetők. Azokon a területeken, amelyek a szezonális turistaáradattól függenek, a közlekedés szezonálisan is működik, nemcsak busszal, hanem hajóval is. Megbízható információforrás az Idos.cz portál, ahol lehetőség van közlekedési lehetőségek keresésére a megadott útvonalon.

A turizmusnak kitett helyeken nagyon jók a frissítők és a szállások. De a zárandokoknak még itt is érdemes előre tájékozódniuk, és lehetőleg saját ételt biztosítaniuk, ha távolabbi területekre terveznek kirándulást. Szállás van, de többnyire kereskedelmi szinten biztosított, így anyagilag megterhelő. Hiányoznak az olcsó zárandokszállások. A megfizethető szállások támogatása érdekében az Ultreia egyesület kidolgozta a Bed for Pilgrim webportált, amely közösségi szálláslehetőséget biztosít. Nemcsak a csehországi Szent Jakab útjait tartalmazza, hanem más egyesületek zárandokútjait is (www.postelpropoutnika.cz).

Jelenleg a zárandoklatturizmus közvetítése folyik, dokumentumfilmeket forgatnak a zárandoklatokról mind a kereskedelmi szférában, mint például Kazma szin-befolyásoló dokumentumfilmje Santiago de Compostelába tett utazásáról, valamint a keresztény folyóirat egyes bejegyzései a zárandoklatról. hétköznapi emberek csoportjai a cseh és morva tájon. Az egyes egyesületek tevékenységeiket és utazásaikat általában a közösségi hálózatokon népszerűsítik.

A Cseh Köztársaságban általános érdeklődés mutatkozik a zárandokturizmus iránt, és ez a tendencia növekszik.

Irodalom:

SOMMER, Petr, TŘEŠTÍK, Dušan, ŽEMLIČKA, Josef, eds., Přemyslovci: Budování českého státu, Praha 2009.

OHLEK, Norbert, Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha 2000.

JEŽKOVÁ, Alena, CHALUPA, Jiří, Tichá srdce: Příběhy míst a lidí, Praha 2013.

KUMR, Miroslav, Náboženský turismus a fenomén poutnictví v České republice a Polsku, Masarykova univerzita Brno 2017.

DVOŘÁČEK, Petr, Santini: Jan Blažej Santini-Aichel, Praha 2022.

HŘÍDEL, Jan, Svatořečení Anežky si nenechalo ujít deset tisíc poutníků. Záplava Čechosláváků zaskočila i Řím, 12.11.2019, <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2971022-basnicka-licence-tomase-halika-z-ni-udelala-patronku-revoluce-pred-30-lety-byla>, [online, cit. 22.11.2023].

Online sources:

www.poutnizajezdy.cz

<https://www.cestaceska.cz/cs/poutni-cesty/>

<https://www.jiznicechy.cz/tipy-na-vylet/291-poutni-stezkou-toulavy>

<https://www.turisturaj.cz/top-akce/vintirova-stezka>

<https://www.putujmebezhranic.cz/>

<https://www.vychodni-morava.cz/kultura/>

<https://ultreia.cz/>

<https://www.cirkevnuturistika.cz/?lang=cs>

https://postelpropoutnika.cz/svatojakubske_cesty

<https://www.putovanizakoreny.cz/chci-putovat>